

JOSEF TOPOL

je jich den

josef topol

jejich den

Hra o předehře, čtyřech obrazech, mezihře a dohře

Osoby a obsazení

Dohnal	L. Eliáš	Vrchní	M. Kouřil
Paní Zdena	Š. Ranošová	Blondýna	A. Tománková
Vladimír	V. Martinec	Mladík s motorkou	R. Volf
Stará paní	S. Šimberová	První voják	J. Kříž
Primář	M. Koutný	Druhý voják	L. Hruža
Paní	L. Bednářová	Dívka	J. Kočková
Irena	N. Divišková	Chlapec	M. Jahoda
Pavel	F. Husák	Výpravčí	A. Lipský
Milada	J. Třebická	Vrátná	M. Albinová
Inspektor	J. A. Stehlík	Žena výpravčího	M. Víková
Host	J. Tázlar	SNB	J. Drda
Hospodská	R. Havelková	Kluc	Z. Adamovský
		Paní s pejskem	M. Pohludková

Režie Jan Kačer Scéna Luboš Hruža Hudba Petr Mandel

Výroba dekorací Magjera s kolektivem / Výroba kostýmů Čiháková s kolektivem / Světí Rezáč s kolektivem / Stavby Drda s kolektivem

Představení řídí Miroslav Kouřil

moji milí přátelé

byl jsem za Vámi v Ostravě zatím jen na skok. Spočítal bych to na prstech: pět dní od středy do neděle. Chodil jsem na Vaše představení, byl jsem za trochou povídání a muziky ve Vašich domácnostech, ve Fénixu jsme spolu seděli nad zbojnickými polévkami pana Evžena, v noci jsem se s Vámi díval na dýmající Karolinu, která se v té tmě podobala skutečnému Fénixu z nějakých barbarských pohádek, a teď Vám chci napsat z Prahy pár slov a musím je dolovat jako uhlí.

Vybrali jste si tvrdou postel místo pohodlné válečky, protože víte, že pro kumštýřské zdraví je černý chleba zdravější než sladké dorty. Taky raději chodíte po svých nebo to aspoň zkoušíte, protože jenom tak se dá opravdu někam dojít. Nebaví Vás skákat do rozjetého vlaku. Chcete si v Ostravě zahrát moji hru a já Vám slibím článek do programu. Ale je z toho pouhý dopis.

„Jejich den“ je hra. Ale chci Vám říci, že jsem ji psal především jako HRU O NĚCO. Snad teprve potom je to hra o něčem, hra o mládeži, hra o synech a otcích, o jednom „docela všedním, obyčejném dnu“ a cokoli chcete. Slovo HRA tu má jiný význam: a vidím pod ním právě tak něco dobrodružného – v tom totiž, jak lidé sázejí na jedinou kartu, když ji konečně našli, a jak to dělají duší i tělem, se skutečnou hráčskou vášní a posedlostí, i s vědomím rizika a odpovědnosti, protože hrají o vlastní život. Ale pak má slovo HRA

nazbytně ještě jeden význam. Bez něho by žádná hra nebyla zajímavá. Mám na mysli hravost, ale stejně mohu říci i: fantazii a představivost. A to říkám hlavně proto, abyste se jí v „Jejich dnu“ nebáli.

Jak to vlastně myslím? – Mohli bychom mluvit „obecně o lidech“, ale můžeme zrovna tak dobře mluvit přímo o Vás: Vy přece nejste jen významní a užiteční, jste taky půvabní a máte svoje záliby a lásky. Nežijete jen proto, abyste – po černokněžnicku – „něco udělali pro lidstvo“, ale děláte spoustu významné a užitečné práce, protože je to Vaše radost. Začínáte skoro „z ničeho“, ale jdete za nějakou představou, i když zatím nejasnou, o tom, co chcete dělat.

Myslím si, že představivost znamená pomalu tolik, co mýtus, že je to podobná síla a že by bez ní kulturní člověk, jeho sny, jeho etika, jeho duch ztratily smysl. Kdyby našinec, pozemšťan (a pomalu si budeme říkat: my, Pozemšťané), rezignoval před tím, co je momentálně dáno, kdyby si na příklad nikdy nedovedl představit lepší společnost, než je společnost existující, nedokázal by asi cokoli na světě změnit a ustal by veškerý pohyb. Kdyby nedoufal v uskutečnění toho, co „neexistuje“.

To, co Dohnal v „Jejich dnu“ nazývá čarováním, neodpovědnou hrou a šarlatánstvím, jeho vidění věci „jako přesně definovaného souhrnu určitých vlastností nijak zaměnitelných“ – to je sice notný kus pravdy (a nejen vědec, i básník s ní musí počítat), ale lidská pravda bude přece jen úplnější a životaschopnější, protože je v ní obsažena nejen touha po vědění a po poznání, ale také lidská potřeba žít, lidské u m ě n í žít. Tady se život stává kumštem a kumšt se stává životem. Proto, když mluvím o fantazii, používám raději našeho českého slova: představivost. Je to pak fantazie, založena hluboko v lidské schopnosti: tedy žádná

nebešťanka (i když může být „klíčem do nebe“) od člověka odpoutaná a s ním nesouvisící: mohutná lidská vloha, která může a musí být rozvinuta.

Nejde pak zdaleka jenom o schopnost „čarovat s věcmi“, představovat si pod nimi něco jiného, vnímat je metaforicky, jak to dělávají děti. Když kluk v „Jejich dnu“ běží s ukořistěnou girlandou a na matčinu věcnou otázku: „Kdes to zase vzal?“ – odpoví: „To je drak, to je drak!“ – je to kus takové iluzivní představivosti, kus toho „podivuhodného kouzelnictví“, které bylo například podstatou poetické metody Nezvalovy. Když Vladimír ve sporu s Pavlem v „Jejich dnu“ namítne: „Pořád musíš mít něco na očích, jinak máš smutek jako koleno!“ – začíná tu představa hrát jinou a závažnější roli: jenom ten je schopen „stavět“ svou osobnost a vyzná se nějak v „umění žít“, kdo má vůbec nějakou představu o životě, kdo sice „umí na něco hrát“, ale nad to dovede mít „něco nebo někoho na očích“ po všechny dny. – Ten, kdo bude hrát Pavla, ať ví, že je to člověk, který tuto schopnost dočasně ztratil. Proto závidí Vladimírovi (až k nenávisti závidí), proto chce utéci před Miladou, proto je hrubý k matce. Proto nenávidí iluzionisty, kteří si svůj pravý život zastírají poetickými kulisami a svoje štěstí si vylžou, proto nenávidí i pokrytce, kteří své jistoty jenom předstírají. Je nešťastný, protože nejasně tuší, co mu chybí, co ztratil. Podstoupí během jednoho dne několik důležitých setkání jenom proto, aby zjistil, „co to s ním udělá“, a jestli to s ním vůbec ještě „něco udělá“. A sáhne nakonec k něčemu velmi drastickému: chce se rozejít

s Miladou, zničit poslední opravdový vztah k jinému člověku, který ještě má, a dělá to jako poslední pokus – ten pokus „náhodou“ vyjde. V okamžiku, kdy konečně oznámí Miladě svoje rozhodnutí, se odehraje v Pavlovi ten malý „zázrak“. Nechápe sice pořád ještě, proč ho může mít někdo tak zoufale rád a takového, jaký je, ani si ještě nedovede představit, co by oni dva „dělali celý život“, ale nedovede si najednou představit svůj život bez Milady. – A to je nakonec silnější. Musel celý svůj citový vztah popřít a surově popřít, aby poznal teprve jeho cenu.

Chtěl bych, abyste chápali, že ta Pavlova hazardní hra o Miladu není vlastně jenom hrou o ní samu. Malý „zázrak“ je nejspíš v tom, že se v Pavlovi obnoví zase ta vzácná schopnost, životaschopnost, potřeba „nechat se vázat“ a potřeba znovu se míchat, plést, angažovat do života a nestat se pouze jeho divákem, jeho předčasným soudcem a ironickým glosátorem, jeho vyvržencem, jak se to stalo Hostovi, s kterým se Pavel toho dne setká. Ale na to všechno při práci na hře raději zapomeňte. Když se opravdu svěříte svým postavám, snad Vás k tomu dovedou samy. A lepší cestou, než to mohu teď udělat já. Já už teď mohu udělat jen málo. Buď jsem to takhle napsal, nebo nenapsal. A i to se nakonec pozná.

Váš Josef Topol.

Ten vážný muž vlevo je režisér představení Jan Kačer.

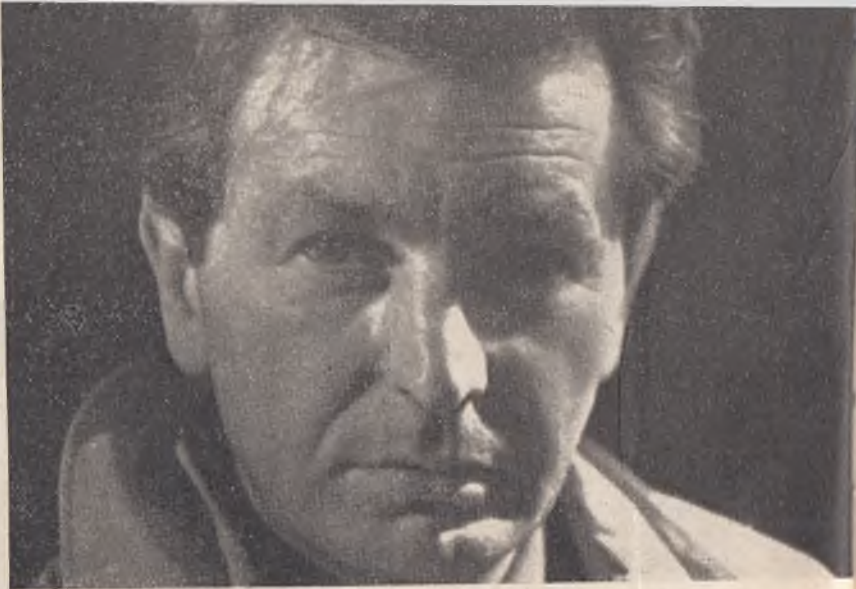
A protože náš dirigent Petr Mandel nedodal včas fotografie, tak ho výtvarník nakreslil. To má za to, že je nepořádný.

Luboš Hrůza, výtvarník. Vlastně jen kus jeho hlavy.

Nevíme, jestli chce našim divákům ukázat, že nemá pleš, nebo ono místo, kde se rodí jeho geniální nápady. Kdo ví? Výtvarníci jsou záhadní.

Josef Tázlar, hraje hosta

Jiřina Třebická (Milada) a František
Husák (Pavel) ve zkušebně.

dramaturg o hře

Když mladý italský šlechtic spadne při karnevalu s koně, bouchne se do hlavy a pak si myslí, že je německý císař Jindřich IV., nikdo není na pochybách, že je to silný dramatický námět s mnoha problémy. A stejně dramatická a problémová jsou i témata rozvrácených manželství, zločinné mládeže a sebevražd z takové lásky.

A teď si představte, že se najednou objeví autor, jemuž je jen čtyřicet let, a napíše si hru, ve které prostě přehledne generacemi uznávané náměty. Napíše hru o klukovi, který ještě neví, jak žít, nevyzná se dost dobře sám v sobě, ve svých vztazích k lidem, ke svému děvčeti. K děvčeti, které ho má rádo! A tenhle kluk se bouří proti vztahu své matky k neuvěřitelně prázdnému člověku, jenž má zastupovat jeho otce.

František Husák (Pavel) a Lída Bedářová (Paní Magda).

Václav Martinec a Nina Divišková. Záběry ze zkoušky.

„Jakým právem?“ ptá se kritik. Co dělá tenhle člověk pro nové lidské vztahy? Pravda, dělá toho málo; snad vůbec nic. Ale cítí, co je správné a co nečisté. Někde uvnitř sedí takové malé počítadlo, které ukazuje přesně protože kolotoč života: dojmů, kompromisů a životních ústupů ještě nezpřeházal kuličky bílé a černé.

A o takovém klukovi napsal Josef Topol svoji hru a celým svým velikým talentem se postavil za člověka, jenž tak správně rozpoznává a bouří se proti všemu, co ponižuje vztahy lidí a co špiní soužití muže a ženy. Zamysleme se nezaujatě nad touto věcí, nad všemi myšlenkami, které říkají Topolovi lidé, a pochopíme, jak pravdivý a veliký problém objevil a popsal. Jak je to důležité pro náš příští život.

Škoda, že počítadlo v kritikově srdci už neukazuje tak přesně, co je dobré a co špinavé, co je důležité a co okrajové, jako osmnáctiletým buřičům. Jistě by se pak nedostal do tragikomické situace slepce, jenž stojí před smetištěm a pyšně prohlašuje, že je nevidí. Nevidí problémů, protože v Topolově hře myšlenky nestřílí z pušek a neoslňují naše oči.

Škoda, že nemůžeme sedět s kritikem někde u stolu; my všichni, staří i mladí, kterým se tato hra líbí a kteří ji chápeme. Napsal bych na zeď té místnosti staré dnes prý už naivní svazácké heslo, které jsme psávali na průčelí dřevěných ubikací: „My stavíme stavbu, stavba staví nás!“ A slova o té stavbě, která nás postaví, bych třikrát podtrhl tlustou červenou barvou.

Snad by pak pochopil, že topolovský boj za novou morálku není legrační donkichotiádou s neexistující armádou obrů, ale veliká a nejdůležitější bitva naší doby. A že Topol správně udělal míru z těch lidí, kteří tento boj cítí nejostřeji.

Zdeněk Hedbávný.

Václav Martinec (Vladimír),
Štěpánka Ranošová (Irena).

Fotografie ze zkoušky.

JOSEF TOPOL JEJICH DEN
PREMIÉRA 5. KVĚTNA 1960

Vytiskly MIZ, n. p. Olomouc, závod 21,
Ostrava I, Velitelství 4 - T 12 * 01317

divadlo petra bezruče

